

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	8Cdo/1361/2015
Identifikačné číslo spisu:	7610219435
Dátum vydania rozhodnutia:	26.06.2017
Meno a priezvisko:	JUDr. Ladislav Górász
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2017:7610219435.2

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov: 1/ D., 2/ maloletý H. narodený XX. F. XXXX a 3/ maloletý E., narodený XX. E. XXXX, všetci bývajúci v J., zastúpení JUDr. Jozefom Pojdákom, advokátom, so sídlom v Novej Dedinke, Sv. Cyrila a Metoda 12, proti žalovaným: 1/ E., bývajúca v A. a 2/ Generali Poist'ovňa, a. s., so sídlom v Bratislave, Lamačská cesta 3/A, IČO: 35 709 332, zastúpená JUDr. Pavlom Horovčákom, advokátom, so sídlom v Košiciach, Hroncová 3, o náhradu nemajetkovej ujmy, ktorá právna vec bola vedená na Okresnom súde Spišská Nová Ves pod sp. zn. 1 C 214/2010, v konaní o dovolaní žalovanej 2/ proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 20. januára 2015 sp. zn. 6 Co 157/2014, takto

rozhodol:

Senát 8 C Najvyššieho súdu Slovenskej republiky predkladá vec na prejednanie a rozhodnutie veľkému senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

Odôvodnenie

Žalobou sa žalobcovia 1/ až 3/ domáhali, aby súd rozhodol o splnení povinnosti žalovanými 1/ a 2/ zaplatiť im náhradu nemajetkovej ujmy (100 000 €), právo na ktorú náhradu vyvodzovali z povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla (poistencom bola žalovaná 1/ a poisťiteľom žalovaná 2/) za ujmu, ktorú utrpeli v súvislosti so smrťou manželky, resp. matky pri dopravnej nehode spôsobenej žalovanou 1/.

Okresný súd Spišská Nová Ves rozsudkom z 1. februára 2013 č. k. 1 C/214/2010-182 v spojení s opravným uznesením z 18. apríla 2013 č. k. 1 C/214/2010-218 a doplniacim rozsudkom z 29. januára 2014 č. k. 1 C 214/2010-227 uložil žalovaným 1/ a 2/ povinnosť zaplatiť žalobcom 1/ až 3/, do rúk žalobcu 1/, náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 50 000 € s tým, že plnením jednej zo žalovaných zaniká v rozsahu jej plnenia povinnosť druhej žalovanej. Žalobu vo veci samej vo zvyšku zamietol. Podľa súdu prvej inštancie vykonaným dokazovaním bolo zistené, že žalovaná 1/ protiprávne zasiahla do práva žalobcov 1/ až 3/ na ochranu osobnosti - do práva na súkromie a na rodinný život, spôsobiac im neodstrániteľný následok v podobe náhle a neočakávanej straty najbližšieho rodinného príslušníka. Súd prvej inštancie dospel k záveru, že v spore je pasívne legitimovaná aj žalovaná 2/. Nou uplatnenú

námietku premlčania práva žalobcov 1/ až 3/ považoval za úkon odporujúci dobrým mravom a preto na ňu neprihliadol. Povinnosť žalovanej 2/ plniť žalobcom 1/ až 3/ vyvodil súd prvej inštancie z relevantných ustanovení zákona č. 381/2001 Z.z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o povinnom zmluvnom poistení“), ktoré je potrebné vyložiť v zmysle príslušných predpisov európskeho práva.

Krajský súd v Košiciach konajúci o odvolaní žalovaných 1/ a 2/ rozsudkom z 20. januára 2015 sp. zn. 6 Co 157/2014 v spojení s opravným uznesením zo 16. februára 2015 sp. zn. 6 Co 157/2014 potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie v znení jeho opravy a doplnenia vo výroku, ktorým bolo žalobe vyhovieť a vo výrokoch, ktorými bolo rozhodnuté o náhrade trov konania strán a o povinnosti žalovanej 2/ zaplatiť súdny poplatok. Vo výroku svojho rozsudku tiež uviedol, že v zamietavej časti zostáva rozsudok súdu prvej inštancie nezmenený.

V otázke premlčania práva žalobcov 1/ až 3/ dospel odvolací súd, na rozdiel od súdu prvej inštancie, k záveru, že pre posúdenie včasnosti uplatnenia práva voči žalovanej 2/ bol rozhodujúci čas, kedy žalobcovia 1/ až 3/ podali návrh, aby súd pripustil jej pristúpenie do konania, nie čas, kedy nadobudlo právoplatnosť uznesenie súdu prvej inštancie o jej pripustení do konania. Žalobcovia 1/ a 3/ tak urobili včas (ústne do zápisnice 5. októbra 2011) vo všeobecnej trojročnej premlčacej dobe. Vychádzajúc z uvedeného odvolací súd nepovažoval za potrebné zaoberať sa otázkou, či uplatnenie námietky premlčania žalovanou 2/ bolo alebo nebolo v rozpore s dobrými mravmi.

5. Pri rozhodovaní o (včas) uplatnenom práve na náhradu nemajetkovej ujmy vychádzal odvolací súd, rovnako ako súd prvej inštancie, z toho, že pokiaľ ide o pasívnu vecnú legitímáciu žalovanej 2/ (o pasívnej legitímácii žalovanej 1/ v konaní nevznikli pochybnosti) priame právo poškodeného na plnenie poisťovne bolo do zákona o povinnom zmluvnom poistení pojaté transpozíciou smerníc Rady č. 72/166/EHS z 24. apríla 1972 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú motorovými vozidlami a kontroly plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti (prvá smernica), č. 84/5/EHS z 30. decembra 1983 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel (druhá smernica), č. 90/232/EHS zo 14. mája 1990 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel (tretia smernica), č. 2000/26/ES Európskeho parlamentu a Rady zo 16. mája 2000 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a o zmene a doplnení smerníc Rady č. 73/239/EHS a 88/357/EHS (štvrtá smernica), ktoré sú prameňom sekundárneho práva Európskej únie. Právny vzťah medzi žalobcami 1/ až 3/ a žalovanou 2/ je založený na ustanovení § 15 zákona o povinnom zmluvnom poistení, pričom v tomto právnom vzťahu nie sú uvedené smernice Európskej únie priamo aplikovateľné so zreteľom na to, že ide o spor medzi súkromnoprávnymi osobami. Prichádza však do úvahy nepriama aplikácia týchto smerníc založená na tzv. eurokomformnom výklade pojmov a ustanovení zákona o povinnom zmluvnom poistení v súlade s príslušnými smernicami. V tejto súvislosti poukázal odvolací súd na ustanovenie § 4 ods. 1, 2 a 4 zákona o povinnom zmluvnom poistení, ktorého výkladom možno žalobe žalobcov 1/ až 3/ vyhovieť aj vo vzťahu k žalovanej 2/. Totiž súčasťou náhrady škody (ujmy) spôsobenej na zdraví sú nielen náhrady ujmy majetkovej povahy, ale aj náhrady nemajetkovej ujmy na základe výslovného znenia zákona, akými sú bolesti a sťaženie spoločenského uplatnenia, ktoré sa odškodňujú v peniazoch. Podľa právnej úpravy poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel uvedených v smerniciach sú členské štáty povinné prijať všetky primerané opatrenia zabezpečujúce, aby zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel obvykle sa nachádzajúcich na ich území bola pokrytá poistením s cieľom ochrany poistených strán a potenciálnych obetí nehôd a aby akékoľvek škody a ujmy v oblasti povinného poistného krytia cestujúcich motorových vozidiel nezostali neuhradené. V tejto súvislosti sa vyžaduje, aby poistenie zodpovednosti za ujmu na zdraví pokrývalo zodpovednosť za ujmu na zdraví spôsobenú všetkým cestujúcim okrem vodiča vyplývajúcu z prevádzky vozidla (článok 3 ods. 1 prvej smernice a článok 1 tretej smernice). Tieto smernice tiež zaručujú právo

poškodenej osoby na priame uplatnenie nárokov proti poisťiteľovi zodpovednej osoby na základe eurokomformného výkladu zákona o povinnom zmluvnom poistení (§ 4 ods. 1, 2 a 4 ako aj § 7 ods. 1, 2 a § 15 ods. 1 zákona). Z hľadiska zodpovednosti za neoprávnený zásah do osobnosti fyzickej osoby vyvolaný prevádzkou motorového vozidla sa v rámci náhrady škody odškodňuje aj nemajetková ujma spôsobená pozostalým po obeti dopravnej nehody, za ktorú možno priznať náhradu peňažnou formou podľa § 13 ods. 2, 3 Občianskeho zákonníka, ktorú v širšom ponímaní treba považovať za škodu na zdraví podľa § 4 ods. 2 písm. a/ zákona o povinnom zmluvnom poistení. V posudzovanom prípade náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa § 13 ods. 2, 3 Občianskeho zákonníka spadá do sféry povinného zmluvného poistenia zodpovednosti žalovanej 1/ za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla. Správnosti záveru, že nároky na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch spadajú do rozsahu povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu podľa zákona o povinnom zmluvnom poistení nasvedčuje tiež samotná výška limitu poistného plnenia (najvyššia hranica poistného plnenia poisťovateľa pri jednej škodovej udalosti), ktorá v § 7 ods. 2 písm. a/ uvedeného zákona v znení účinnom v čase vzniku škody bola ustanovená najmenej vo výške 5 miliónov € za škodu podľa § 4 ods. 2 písmeno a/ a náklady podľa § 4 ods. 3 zákona. Tieto závery sú v súlade s rozsudkom Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „SD“) z 24. októbra 2013 vo veci C-22/12, ktorá je skutkovo a právne obdobná prejednávanej veci. Z tohto rozhodnutia vyplýva, že povinnosť krytia poistením zodpovednosti za škodu spôsobenú tretím osobám motorovými vozidlami sa odlišuje od rozsahu náhrady tejto škody vyplývajúcej zo zodpovednosti poisteného za škodu. Zatiaľ čo povinnosť krytia poistením je zabezpečená a definovaná právnou úpravou únie, rozsah náhrady škody sa spravuje vnútroštátnym právnym poriadkom. Členské štáty únie sú teda v zásade oprávnené v rámci svojich režimov v rámci zodpovednosti za škodu upraviť najmä škody spôsobené motorovými vozidlami, ktoré sa musia hradiť, rozsah ich náhrady a osoby, ktoré majú na ich náhradu nárok. Členské štáty musia pri výkone právomoci v tejto oblasti dodržiavať právo únie a ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré upravujú náhradu škody pri nehodách spôsobených prevádzkou motorových vozidiel a nemôžu odňať príslušným smerniciam potrebný účinok. Členské štáty sú teda povinné zabezpečiť, aby zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel, ktorá sa uplatňuje podľa ich vnútroštátneho práva, bola krytá poistením v súlade s ustanoveniami týchto smerníc. Sloboda členských štátov určiť, aká škoda bude krytá a aké budú podmienky povinného poistenia, bola obmedzená druhou a treťou smernicou tým, že tieto smernice stanovili povinné krytie niektorých škôd v určitých v minimálnych sumách. Medzi škodami, ktoré musia byť kryté sa v súlade s článkom 3 ods. 1 druhej smernice nachádza najmä ujma na zdraví. Pod pojem ujma na zdraví patrí akákoľvek ujma, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v danom spore, ktorá bola spôsobená zásahom do osobnej integrity, čo zahŕňa fyzickú ako aj psychickú traumy. V dôsledku toho medzi škody, ktoré sa musia nahradiť v súlade s prvou, druhou a treťou smernicou patrí nemajetková ujma, ktorej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v danom spore. Na základe žiadneho ustanovenia vyššie uvedených smerníc nemožno dospieť k záveru, že normotvorca únie si želal zúžiť ochranu zaručenú týmito smernicami len na osoby, ktoré sa priamo zúčastnili na škodovej udalosti. Členské štáty teda majú zaručiť, aby náhrada škody podľa ich vnútroštátneho práva zodpovednosti za škodu z dôvodu nemajetkovej ujmy, ktorú utrpeli blízki rodinní príslušníci osôb, ktoré sa stali obeťami dopravnej nehody, bola krytá povinným poistením v určitých minimálnych sumách určených v článku 3 ods. 1 prvej smernice a čl. 1 ods. 1 druhej smernice. SD v rozhodnutí C-22/12 teda uzavrel, že osoby v postavení blízkych osôb v súlade s § 11 a 13 Občianskeho zákonníka majú nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v dôsledku úmrtia manžela, resp. otca a tento záver nemôže spochybniť ani to, že tieto ustanovenia patria do tej časti Občianskeho zákonníka, ktorá sa týka zásahu do ochrany osobnosti a ktorá je v zmysle tohto zákonníka nezávislá od časti týkajúcej sa zodpovednosti za škodu v pravom zmysle slova. SD ďalej uzavrel, že článok 3 ods. 1 prvej smernice, článok 1 ods. 1, 2 druhej smernice a článok 1 prvý odsek tretej smernice sa majú vykladať v tom zmysle, že povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla má pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených po dopravnej nehode, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej. O takúto situáciu podľa odvolacieho súdu ide aj v prejednávanej veci, pretože žalobcovia sú rodinnými príslušníkmi obete dopravnej nehody a z titulu neoprávneného zásahu do práva na ich súkromný a rodinný život majú právo požadovať náhradu nemajetkovej ujmy od obidvoch žalovaných.

Vnútroštátne právo umožňuje žalobcom požadovať túto náhradu nemajetkovej ujmy a preto je dôvodný záver, že táto náhrada musí byť likvidovaná z povinného zmluvného poistenia. V dôvodoch svojho rozhodnutia odvolací súd tiež uviedol, že s uvedenou otázkou sa už zaoberal Najvyšší súd Slovenskej republiky v uznesení z 20. apríla 2011 sp. zn. 4 Cdo 168/2009, podľa záverov, ktorého v spore o náhradu nemajetkovej ujmy vzniknutej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode poisťovňa nie je vecne pasívne legitimovaná. Toto rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ale predchádza rozhodnutiu SD vo veci C-22/12 z 24. októbra 2013, z ktorého vyplývajú iné závery ohľadne otázky povinnosti poisťovne plniť náhradu nemajetkovej ujmy zo zákonného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel.

6. Odvolací súd považoval otázku náhrady nemajetkovej ujmy z povinného zmluvného poistenia škodcu za otázku zásadného právneho významu a preto pripustil proti svojmu rozhodnutiu dovolanie. Túto otázku vymedzil takto: „Patrí náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch, ako jedna z foriem satisfakcie za neoprávnený zásah do života a zdravia fyzickej osoby, medzi nároky kryté poistením zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a teda, či sa vzťahuje povinnosť poisťovne na plnenie z povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla aj na právo na náhradu nemajetkovej ujmy vyplývajúce z § 13 ods. 2 Obč.zák. ?“

Proti rozsudku odvolacieho súdu podala žalovaná 2/ dovolanie, prípustnosť ktorého mimoriadneho opravného prostriedku vyvodzuje z ustanovenia § 236 ods. 1 O.s.p., § 238 ods. 3 O.s.p., ale aj z ustanovenia § 237 ods. 1 písm. f/ zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „O.s.p.“). Primárnou argumentáciou dovolania (str. 2-9) je, že súdy nižších inštancií posúdili vec po právnej stránke nesprávne (dovolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Podľa žalovanej 2/ kladná odpoveď odvolacieho súdu na zásadnú právnu otázku, na zodpovedanie ktorej pripustil proti svojmu rozsudku dovolanie, nie je v súlade s doterajšou „judikatúrou“ Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a viacerými rozhodnutiami odvolacích súdov. Nejednotnosť v rozhodovaní podobných sporov súdmi nižších stupňov pretrváva a po vydaní rozhodnutia SD vo veci C-22/12, z ktorého vychádza i napadnuté rozhodnutie. Podľa žalovanej 2/ z rozhodnutia SD vo veci C-22/12 nevyplýva zodpovednosť poisťiteľa tak, ako ju ustálili súdy nižších inštancií. Z hľadiska právneho posúdenia veci je podľa žalovanej 2/ rozhodujúce to, že zo zákona o povinnom zmluvnom poistení vyplýva (iba) to, že poisťovňa je povinná uhradiť poškodenému „škodu, nie akúkoľvek ujmu, vrátane nemajetkovej ujmy, ktorá bola spôsobená tým, že bolo zasiahnuté do osobnostných práv žalobcov“. Poukázala na uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 20. apríla 2011 sp. zn. 4 Cdo 168/2009, v ktorom dovolací súd ustálil, že povinnosť poisťovne na plnenie z povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla sa nevzťahuje na náhradu nemajetkovej ujmy podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Odvolací súd použil výklad zákona o povinnom zmluvnom poistení takým spôsobom, ktorý aplikovateľnosť tejto právnej normy extrémne a nesprávne rozširuje; výklad odvolacieho súdu nie je v súlade ani so samotným rozhodnutím SD vo veci C-22/12. Zákon o povinnom zmluvnom poistení totiž v žiadnom prípade náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám nepokrýva. Z uvedeného rozsudku SD možno vyvodiť len to, že druhá smernica nebola do slovenského právneho poriadku riadne transponovaná v tom zmysle, že by sa reálne premietla do zákona o povinnom zmluvnom poistení. Smernica, na rozdiel od nariadenia, je adresovaná výlučne členským štátom a nezakladá priamo práva a povinnosti fyzickým a právnickým osobám. Nie je teda možná priama aplikovateľnosť smerníc Európskej únie vo vzťahu k takýmto subjektom a teda ani v prejednávanej veci. Eurokonformný výklad právneho predpisu nemožno chápať tak, že by na jeho základe došlo k faktickej novelizácii konkrétneho národného právneho predpisu. Aj eurokonformný výklad musí spočívať na zásade zákazu retroaktivity a zásade právnej istoty. V tejto súvislosti je potrebné podľa žalovanej 2/ poukázať na konkrétne znenie ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a/ zákona o povinnom zmluvnom poistení, z ktorého vyplýva, že v súvislosti so smrťou poškodeného sa uhrádzajú náklady pri usmrtení, vrátane pohrebných nákladov, avšak súčasťou poistného krytia v súčasnosti nie je nemajetková ujma, ktorá je upravená v § 13 Občianskeho zákonníka. Z uvedeného rozsudku SD vyplýva, že je povinnosťou členských štátov zabezpečiť, aby zodpovednosť za škodu spôsobenú

prevádzkou motorových vozidiel bola krytá poistením (bod 45 rozsudku), avšak tejto požiadavke by musel byť prispôsobený zákon o povinnom zmluvnom poistení, z ktorého ale nevyplýva, že by sa mal týkať aj náhrady nemajetkovej ujmy, nakoľko táto nepatrí medzi ustanovenia o škode na zdraví. Z hľadiska systematického sú nároky na náhradu nemajetkovej ujmy upravené v prvej časti druhej hlavy Občianskeho zákonníka, pričom náhrada škody je upravená v druhej hlave šiestej časti tohto právneho predpisu, čo taktiež nasvedčuje tomu, že právne posúdenie veci súdmi nižších inšancií nie je správne. Prípustnosť a dôvodnosť svojho dovolania podľa § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. (dovolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm. a/ O.s.p.) žalovaná 2/ vyvodzuje z toho, že odvolací súd pred posúdením otázky premlčania práva žalobcov, i keď s rovnakým záverom ako súd prvej inšancie, nezachoval postup podľa § 213 ods. 2 O.s.p. V doplnení dôvodov dovolania zo 7. apríla 2015, doručenom súdu 9. apríla 2015, žalovaná 2/ tvrdí ďalšie vady konania podľa § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p., ktoré podľa nej spočívajú v tom, že žalobcovia 1/ až 3/ v premlčacej dobe podali iba návrh, aby súd pripustil jej pristúpenie do sporu, nie však návrh, aby súd pripustil aj zmenu žaloby podľa § 96 O.s.p. Ďalšou vadou konania v zmysle § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. podľa žalovanej 2/ je, že jej, ale ani ďalším stranám sporu, nebolo doručené uznesenie odvolacieho súdu zo 7. januára 2014 sp. zn. 6 Co 184/2013, ktorým nariadil súdu prvej inšancie, aby rozhodol o celom predmete konania a že nebola predvolaná na pojednávanie súdu prvej inšancie 29. januára 2014, na ktorom súd vyhlásil doplniaci rozsudok. Chybou konania bolo podľa žalovanej 2/ aj to, že rozsudok odvolacieho súdu a opravné uznesenie „neboli doručené zástupcovi štátu ... a to vzhľadom na výrok o náhrade trov konania štátu - zrušenie prvostupňového rozsudku v tomto výroku“. Žalovaná 2/ naostatok upozornila na „fakt“, že súd prvej inšancie nevyhovel návrhu žalovanej 1/ na vykonanie dokazovania vypočutím svedka E.. Inú vadu konania, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (dovolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.) žalovaná 2/ namieta alternatívne („ak by dovolací súd nami namietanú predchádzajúcu vadu ... neposúdil ako odňatie možnosti konať pred súdom“). Žalovaná 2/ navrhla z uvedených dôvodov rozsudok odvolacieho súdu v celom rozsahu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

Žalobcovia 1/ až 3/ navrhli dovolanie žalovanej 2/ zamietnuť z dôvodu, že v ňom uvádzané dôvody nie sú dané. Podľa žalobcov 1/ až 3/ bolo potrebné pojem „škoda“ vykladať v danej veci „eurokonformne a tiež extenzívne“ v tom zmysle, že má zahŕňať aj náhradu nemajetkovej ujmy.

Senát 8 C predovšetkým skúmal, či konanie súdov nemá vady podľa § 237 ods. 1 O.s.p. Dospel k záveru, že tomu tak nie je.

K odňatiu možnosti konať pred súdom malo podľa žalovanej 2/ dôjsť predovšetkým tým, že odvolací súd pred posúdením otázky premlčania práva žalobcov 1/ až 3/ nezachoval postup podľa § 213 ods. 2 O.s.p. Podľa senátu 8 C vytyka žalovaná 2/ túto vadu zmätočnosti neopodstatnene. Podľa ustanovenia § 213 ods. 2 O.s.p. ak bol odvolací súd toho názoru, že sa na vec vzťahuje ustanovenie právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní veci nebolo použité a je pre rozhodnutie veci rozhodujúce, mal vyzvať účastníkov konania, aby sa k možnému použitiu tohto ustanovenia vyjadrili. V citovanom ustanovení bol predpísaný postup odvolacieho súdu, ak sa domnieval, že nárok, ktorý je predmetom konania, bolo treba posúdiť podľa iného zákona, ako ho posúdil súd prvej inšancie, alebo síce podľa toho istého zákona, ako ho posúdil súd prvej inšancie, ale podľa iného ustanovenia (paragrafu). Súčasne musela byť splnená aj druhá zákonná podmienka, že je toto iné zákonné ustanovenie rozhodujúce pre rozhodnutie veci. O takú procesnú situáciu v preskúmvanej veci ale nešlo. Súd prvej inšancie aj odvolací súd posúdili otázku premlčania (ešte aj s rovnakým výsledkom) podľa tých istých ustanovení upravujúcich uplatnenie práva na súde a premlčania práva. Dovolací súd preto dospel k záveru, že žalovaná 2/ vytyka odvolaciemu súdu vadu konania podľa § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. neopodstatnene.

Pokiaľ žalovaná 2/ vidí vadu konania v zmysle § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. (aj) v tom, že žalobcovia 1/ až 3/ v premlčacej dobe podali iba návrh, aby súd pripustil jej pristúpenie do sporu, nie však aj návrh, aby súd pripustil aj zmenu žaloby podľa § 96 O.s.p., ide podľa obsahu tejto námietky o námietku nesprávnosti právneho posúdenia včasnosti uplatneného práva, ktorá námietka patrí do oblasti

prieskumu rozhodnutia odvolacieho súdu po právnej stránke (k tomu pozri nižšie). Právnym posúdením veci súdom (aplikáciou hmotnoprávneho alebo procesného predpisu na zistený skutkový stav) sa vo všeobecnosti strane sporového konania neodníma možnosť uplatnenia jej procesných práv v zmysle ustanovenia § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p.

Podľa senátu 8 C neopodstatnene vytýka žalovaná 2/ ako vadu konania podľa § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. nedoručenie uznesenia odvolacieho súdu zo 7. januára 2014 sp. zn. 6 Co 184/2013. Uvedeným uznesením odvolací súd, ktorému bola vec predložená na prejednanie odvolania žalovaných 1/ a 2/, „nariadil“ súdu prvej inštancie, aby doplniacím rozsudkom rozhodol o celom predmete konania. Podľa § 168 ods. 2 O.s.p. súd doručoval uznesenie účastníkom (stranám), ak bolo proti nemu odvolanie alebo ak to bolo pre vedenie konania potrebné alebo ak išlo o uznesenie, ktorým sa účastníkom (stranám) ukladala nejaká povinnosť. Podľa dovolacieho súdu v prípade uznesenia odvolacieho súdu zo 7. januára 2014 sp. zn. 6 Co 184/2013 nejde ani o jeden z uvedených dôvodov vzniku povinnosti súdu doručiť uznesenie. Odvolací súd naostatok ani nemusel v danej procesnej situácii (súd prvej inštancie vo výroku svojho rozsudku zrejme nedopatrením nerozhodol o celom predmete konania, hoci sa v dôvodoch svojho rozhodnutia riadne vyporiadal s dôvodmi zamietnutia žaloby vo zvyšku) vydať uznesenie; mohol vec vrátiť súdu prvej inštancie aj tradičným pokynom formulovaným v liste.

Pokiaľ žalovaná 2/ namieta, že nebola predvolaná na pojednávanie súdu prvej inštancie 29. januára 2014, na ktorom súd vyhlásil doplnací rozsudok a z uvedeného vyvodzuje vadu konania podľa § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p., dovolací súd poznamenáva, že súd prvej inštancie doplniacím rozsudkom z 29. januára 2014 č. k. 1 C 214/2010-227 odstránil nedostatok svojho rozsudku z 1. februára 2013 č. k. 1 C 214/2010-182 v spojení s jeho opravným uznesením z 18. apríla 2013 č. k. 1 C 214/2010-218 spočívajúci v tom, že vo výroku opomenul uviesť (hoci sa s tým v odôvodnení svojho rozsudku riadne vyporiadal), že žalobu vo zvyšku zamietla. K tomu nebolo potrebné, aby vec samu znova prejednal, vypočul strany sporu a vykonal dokazovanie, a teda vykonal procesné úkony neúčastou, na ktorých by bola stranám sporu odňatá možnosť konať pred súdom. Podľa § 156 ods. 3 O.s.p. vo veciach, v ktorých súd rozhodoval rozsudkom bez nariadenia ústneho pojednávania, oznámil miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku na úradnej tabuli súdu v lehote najmenej päť dní pred jeho vyhlásením. Súd prvej inštancie tak urobil 20. januára 2014 (č. l. 230 spisu). Takýmto jeho postupom žalovanej 2/ nebola odňatá reálna a efektívna (nielen formálna či faktická) možnosť konať pred súdom, spočívajúca v práve z objektívneho hľadiska právne i skutkovo argumentovať k vecnej a procesnej stránke rozhodovanej veci.

V rozhodovacej praxi dovolacieho súdu neboli pochybnosti o tom, že v prípade neúplnosti skutkových zistení alebo nesprávnosti skutkových záverov nešlo o nedostatok, ktorý by bol v rozhodovacej praxi najvyššieho súdu považovaný za dôvod zakladajúci procesnú vadu konania v zmysle § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. (viď viaceré rozhodnutia najvyššieho súdu, napríklad sp. zn. 2 Cdo 130/2011, 3 Cdo 248/2011, 5 Cdo 244/2011, 6 Cdo 185/2011 a 7 Cdo 38/2012). Ani postup súdu, ktorý v priebehu konania nevykonal všetky účastníkom navrhované dôkazy (v danom prípade sa namieta nevykonanie dôkazu výsluchom svedka E.), nezakladala prípustnosť dovolania proti rozhodnutiu odvolacieho súdu podľa § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p., lebo týmto postupom sa účastníkovi neodnímala možnosť pred súdom konať (porovnaj R 37/1993 a R 125/1999).

Vadou v zmysle § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. nie je (rozhodne nie vyznievajúcou v jej neprospech) žalovanou 2/ tvrdená chyba, že rozsudok odvolacieho súdu a jeho opravné uznesenie „neboli doručené zástupcovi štátu ... a to vzhľadom na výrok o náhrade trov konania štátu - zrušenie prvostupňového rozsudku v tomto výroku“.

Senát 8 C svojím prieskumom konania súdov nižších inštancií nezistil ani existenciu tzv. inej vady, ktorá by mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (procesnej vady, ktorá na rozdiel od vád taxatívne vymenovaných v § 237 ods. 1 O.s.p., nezakladala zmätočnosť rozhodnutia a jej základom bolo porušenie iných procesných ustanovení upravujúcich postup súdu v občianskom súdnom konaní).

Pokiaľ žalovaná 2/ namieta tzv. inú vadu alternatívne („ak by dovolací súd nami namietanú predchádzajúcu vadu ... neposúdil ako odňatie možnosti konať pred súdom“), treba pripomenúť, že tá istá procesná vada nemôže byť súčasne vadou spočívajúcou v tzv. zmatečnosti podľa § 237 ods. 1 O.s.p. aj tzv. inou procesnou vadou.

Vzhľadom na uvedené závery prieskumu konania súdov nižších inštancií podľa § 242 ods. 1 druhá veta O.s.p. pristúpil senát 8 C ku skúmaniu napadnutého rozsudku odvolacieho súdu z hľadiska dovolacieho dôvodu, ktorý žalovaná 2/ v dovolaní uplatňuje, vrátane jeho obsahového vymedzenia, a to nesprávnosti právneho posúdenia veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.).

Prípustnosť dovolania žalovanej 2/ založil v danom prípade odvolací súd výrokom svojho rozsudku (§ 238 ods. 3 O.s.p.). Vzhľadom na odvolacím súdom vymedzený rámec právnej otázky zásadnej povahy bola žalovaná 2/ oprávnená podať dovolanie len z dôvodu, že napadnutý rozsudok spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci, a to práve len v tej konkrétne vymedzenej otázke, pre ktorú odvolací súd dovolanie pripustil. Vo vzťahu k dovolaniu pripustenému odvolacím súdom podľa § 238 ods. 3 O.s.p. sa táto zásada - ako principiálny, konštantný a nemenný prístup dovolacieho súdu - jednotne aplikovala všetkými senátmi najvyššieho súdu (1 Cdo 216/2009, 2 Cdo 173/2012, 3 Cdo 219/2011, 4 Cdo 28/2011, 5 Cdo 171/2009, 6 Cdo 115/2011, 7 Cdo 117/2011). V súlade s touto zásadou sa senát 8 C v danom prípade nezaoberal žiadnymi skutkovými otázkami. Neposudzoval ale ani správnosť riešenia tých právnych otázok, s prihliadnutím na ktoré nebola odvolacím súdom vyslovená prípustnosť dovolania. Osobitne treba uviesť, že dovolací súd z týchto dôvodov neskúmal medziiným (hmotnoprávnu) otázku premlčania práva žalobcov 1/ až 3/, pasívnej legitímácie žalovanej 1/, ani rozsah súdmi nižších inštancií priznaného plnenia. Správnosť právneho posúdenia veci odvolacím súdom posudzoval senát 8 C výlučne vo vzťahu k dovolacej otázke (viď bod 6). Vychádzal pri tom z toho, že právne posúdenie veci je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu; nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav, ku ktorej dochádza vtedy, keď súd nepoužil správny (náležitý) právny predpis alebo keď síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo keď zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

Pri svojom prieskume správnosti právneho posúdenia veci v rozsahu odvolacím súdom vymedzenej otázky zásadného právneho významu senát 8 C zistil, že otázkou, či náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch, ako jedna z foriem satisfakcie za neoprávnený zásah do života a zdravia fyzickej osoby, je nárokom krytým poistením zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla, resp. otázkou pasívnej legitímácie poisťovne, sa už iné senáty Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zaoberali.

Senát 4 C v uznesení z 20. apríla 2011 sp. zn. 4 Cdo 168/2009 dospel k záveru, že podľa súčasne platnej právnej úpravy možno nemajetkovú ujmu za zásah do osobnostných práv usmrtením blízkej osoby uplatňovať len mimo rámec inštitútu zodpovednosti za škodu, t. j. podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka, a teda povinnosť poisťovne na plnenie z povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla sa nevzťahuje na právo na náhradu nemajetkovej ujmy vyplývajúci z ustanovenia § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

K obdobným záverom dospel pri svojej rozhodovacej činnosti senát 3 C v uznesení z 31. marca 2016 sp. zn. 3 Cdo 301/2012. Stotožnil sa so záverom zaujatým senátom 4 C o nedostatku pasívnej legitímácie poisťovne s poukazom na výklad ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a/ zákona o povinnom zmluvnom poistení, v zmysle ktorého plnenie z povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla sa nevzťahuje na nárok žalobcov na náhradu nemajetkovej ujmy vyplývajúcej z § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Senát 3 C nezistil dôvod na odlišný výklad § 4 ods. 2 písm. a/ zákona o povinnom zmluvnom poistení ani po rozhodnutí SD vo veci C-22/12. SD totiž v rozsudku nevyložil, či v rámci posudzovanej vnútroštátnej právnej úpravy poistného krytia povinného zmluvného poistenia je zahrnutá aj náhrada nemajetkovej ujmy spôsobená blízkym osobám obetí

usmrtených pri dopravnej nehode. Preto ani nijakým spôsobom nespochybnil závery doterajšej judikatúry aplikujúcej vnútroštátne právo, v zmysle ktorej takáto náhrada nemajetkovej ujmy nespadá do povinného zmluvného poistenia. SD iba uviedol, ako by mala úprava tejto otázky vo vnútroštátnom práve v súlade s komunitárnou úpravou vyzerat'. Z § 4 ods. 2 písm. a/ zákona o povinnom zmluvnom poistení vyplýva, že toto poistenie nepokrýva uvedený druh nemajetkovej ujmy, ale kryje iba „škodu na zdraví“, pričom škodu na zdraví a nároky spôsobené zásahom do osobnostných práv Občiansky zákonník striktné od seba odlišuje (viď § 13 ods. 2 a § 16 Občianskeho zákonníka na jednej strane a § 444 a nasl. Občianskeho zákonníka na druhej strane), pričom v uvedenom rozsudku SD nebolo konštatované, že by toto ustanovenie bolo v rozpore s niektorou zo smerníc upravujúcich poistenie zodpovednosti motorových vozidiel. Keďže slovenské právo neupravuje takúto náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej obetiam usmrteným pri dopravných nehodách v rámci úpravy zodpovednosti poisteného za škodu, nie je potrebné, aby tento nárok bol v zmysle rozsudku zahrnutý v poistnom krytí z povinného zmluvného poistenia.

Senát 3 C sa v dôvodoch svojho rozhodnutia zaoberal aj ďalšou odvolacím súdom kladenou otázkou zásadného právneho významu, a to či súd o uplatnenom nároku môže prípadne rozhodnúť podľa článku 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky priamou aplikáciou smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES zo dňa 16. septembra 2009 v spojení s rozhodovacou činnosťou SD a dospel k záveru, že priamy účinok (čl. 1 ods. 1 druhej smernice, resp. čl. 3 štvrtý pododsek) smernice č. 2009/103/ES o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a o kontrole plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti, ktorá nahradila prvú, druhú a tretiu smernicu, je vylúčený. K tomu uviedol, že smernice majú špeciálne postavenie v rámci komunitárneho práva Spoločenstva. Smernica ako jeden z prameňov práva Európskej únie (EU) je definovaná v čl. 288 ZFEU ako záväzná pre každý štát, ktorému je určená, pokiaľ ide o výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, ktoré si potom môžu vybrať spôsob vykonania tohto cieľa na vnútroštátnej úrovni, čo znamená, že smernica nie je právne perfektná a jej vykonanie si vyžaduje transpozíciu na vnútroštátnej úrovni. V zásade sa rozlišujú dva druhy účinku (aplikácie) smerníc, a to priamy účinok, na základe ktorého vznikajú subjektom práva a povinnosti, a nepriamy účinok, ktorý spočíva v možnosti účastníka žiadať, aby v konkrétnom prípade súd uplatnil tzv. eurokonformný výklad vnútroštátneho práva v súlade s ustanovením smernice. Judikatúra SD postupne skontretizovala podmienky, za splnenia ktorých sa možno domáhať priameho účinku smernice, a to: a/ márne uplynutie lehoty na transpozíciu smernice, b/ žiadna alebo nesprávna implementácia smernice (transponovaná neskoro, nesprávne alebo neúplne), c/ dostatočná jasnosť smernice, tak aby umožnila bezprostrednú aplikáciu; ustanovenia smernice zakladajúce právo pre jednotlivca alebo povinnosť pre členský štát sú dostatočne jasné, presné (určité) a nepodmienené, d/ nepodmienený vznik práva vyplývajúceho zo smernice, ktorý si na vyvolanie právnych účinkov nevyžaduje prijatie ďalšieho právneho aktu, e/ priamy účinok nesmie založiť povinnosti jednotlivcom, ako aj právnickej osobe. To znamená, že smernica nikdy nemôže mať horizontálny priamy účinok v sporoch medzi súkromnoprávnymi subjektami, ani obrátený vertikálny priamy účinok použitý verejným, subjektom voči súkromnoprávnemu subjektu. SD priznáva možnosť dovolávať sa priameho účinku smernice pred vnútroštátnym súdom vo vzťahu k štátnemu orgánu v prípade, ak štát smernicu neimplementuje riadnym spôsobom alebo ju neimplementuje vôbec. Ak členský štát nesplní svoju povinnosť vyplývajúcu zo smernice, nemôže byť upreté právo jednotlivca dovolávať sa v takom prípade priamo tejto smernice, ak ide o jeho vzťah k členskému štátu. Priamy účinok (priama aplikácia) ustanovení smernice prichádza do úvahy len subsidiárne, ak eurokonformný výklad problematického vnútroštátneho ustanovenia nie je možný. Jednotlivci (súkromnoprávne subjekty) sa teda môžu v konaniach proti členskému štátu priamo odvolávať na ustanovenia smernice výnimočne len vtedy, ak je eurokonformný výklad vnútroštátneho práva vylúčený napr. z dôvodu, že členský štát neprijal včas opatrenia potrebné na vykonanie smernice, alebo prijal opatrenia, ktoré sú s ňou v rozpore, alebo ak vnútroštátne transpozíčné ustanovenia nie sú aplikované v súlade s výsledkom smernice. Aj v prípade splnenia podmienok pre priamy účinok smernice, je však priamy účinok smernice vylúčený, ak ide o tzv. horizontálny priamy účinok smernice, kedy by mal byť priamy účinok smernice uplatnený v spore medzi jednotlivcami. Touto otázkou sa SD zaoberal v zásadnom rozhodnutí Marshall 152/84, v ktorom judikoval, že „smernica nemôže priamo zakladať práva a povinnosti jednotlivcom a ustanovení smerníc sa nemôže dovolávať jednotlivec v spore proti jednotlivcovi“. Ide o stabilizovanú rozhodovaciu prax SD,

čo potvrdzuje aj nasledujúca právna veta „z ustálenej judikatúry vyplýva, že smernica nemôže zakladať povinnosť jednotlivcovi, takže sa na smernicu ako takú voči nemu nemožno odvolávať. Z toho vyplýva, že sa nemôže, hoci aj jasné, presné a bezpodmienečné ustanovenie smernice zaručujúce jednotlivcovi práva alebo ukladajúce povinnosti, ako také použiť v rámci sporu, v ktorom stoja proti sebe výhradne jednotlivci“. Je zrejmé, že otázka zahrnutia práva pozostalých blízkych osôb po obetiach dopravných nehôd na náhradu nemajetkovej ujmy do povinného zmluvného poistenia sa týka práv a povinností súkromných subjektov (poistníkov, poistených, poškodených a poisťovní) v právnom vzťahu povinného zmluvného poistenia.

V zmysle § 46 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“), ak senát najvyššieho súdu pri svojom rozhodovaní dospeje k právnomu názoru, ktorý je odlišný od právneho názoru, ktorý už bol vyjadrený v rozhodnutí iného senátu najvyššieho súdu, postúpi vec na prejednanie a rozhodnutie veľkému senátu. V uznesení o postúpení veci odôvodní svoj odlišný právny názor.

Uvedené ustanovenie upravuje povinnosť trojčlenného senátu najvyššieho súdu predložiť vec veľkému senátu (viď „predložiť“, teda nie „môže predložiť“), ak ide o procesnú situáciu uvedenú v tomto ustanovení.

V danom prípade sa senát 8 C, preskúmvajúci právnu vec uvedenú v záhlaví tohto uznesenia, nestotožňuje s názormi vyjadrenými v rozhodnutiach senátov 4 C a 3 C sp. zn. 4 Cdo 168/2009 a 3 Cdo 301/2012 a chce sa od nich odchýliť. Podľa jeho názoru sú tu teda dané procesné predpoklady pre to, aby vec postúpil na rozhodnutie veľkému senátu. Senát 8 C tak robí z nasledovných dôvodov:

V právnom posúdení veci, v rámci odvolacím súdom vymedzenej otázky, východiskovou sa podľa senátu 8 C stala otázka, či je normatívne prípustná taká interpretácia § 4 ods. 2 písm. c/ zákona o zmluvnom poistení (poistený má z poistenia zodpovednosti právo, aby poisťovateľ za neho nahradil poškodenému uplatnené preukázané nároky na náhradu škody na zdraví a nákladov pri usmrtení), podľa ktorej možno nemajetkovú ujmu podľa § 13 Občianskeho zákonníka zahrnúť pod škodu na zdraví, teda vymedzenie výkladových hraníc pojmu škoda na zdraví, ktorú pre účely povinného zmluvného poistenia zákonodarca v ustanovení subsumuje pod poistné krytie.

Žalovaná 2/ v odôvodnení svojho dovolania zdôrazňuje, že „v zmysle aktuálne platných všeobecne záväzných právnych predpisov nie je nemajetková ujma predmetom poistného krytia“ a podľa nej tento záver nespochybnil ani rozsudok SD vo veci C-22/12, podľa ktorého má povinné zmluvné poistenie pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode len vtedy, „ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej“. Túto náhradu uplatnenú v danom spore ale vnútroštátne právo neupravuje. Z rovnakého základu vychádzajú aj rozhodnutia senátov 4 C a 3 C. Žalovaná 2/ k tomu dodáva, že z platnej vnútroštátnej právnej úpravy možno vyvodiť „len to, že uvedená smernica (v predchádzajúcej argumentácii v dovolaní vyplýva, že žalovaná 2/ má zrejme na mysli druhú smernicu; poznámka senátu 8 C) nebola do zákona o povinnom zmluvnom poistení správne transponovaná („vzhľadom na výklad pojmu ujma na zdraví, aký uviedol Súdny dvor Európskej únie v spomínanom rozsudku“).

Senát 8 C súhlasí s tým, že výklad vnútroštátneho práva, používajúci rôzne metódy výkladu, objasňujúci význam právnych noriem (v danej veci lex specialis o povinnom zmluvnom poistení a všeobecného predpisu voči nemu, Občianskeho zákonníka) je nevyhnutným predpokladom riadnej aplikácie vnútroštátneho práva, dodáva však, že vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie došlo k zásadnému prelomu, okrem iného, aj v interpretácii noriem práva tvoriacich jej právny poriadok.

Podľa čl. 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) Slovenská, republika môže medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo na základe takej zmluvy preniesť výkon časti svojich práv na Európske spoločenstvo a Európsku úniu. Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi

Slovenskej republiky. Prevzatie právne záväzných aktov, ktoré vyžadujú implementáciu, sa vykoná zákonom alebo nariadením vlády podľa čl. 120 ods. 2.

Predovšetkým treba s ohľadom na druhú vetu citovaného článku konštatovať, že ústavodarca v tomto ustanovení princíp prednosti práva Európskych spoločenstiev a Európskej únie pred vnútroštátnymi zákonmi neurčil len v prípade rozporu medzi konkrétnou normou komunitárneho práva a konkrétnou normou vnútroštátneho práva riešiacimi ten istý právny vzťah, ale že prednosť práva Európskych spoločenstiev a Európskej únie konštituoval potenciálne pri ktorejkoľvek norme práva Európskych spoločenstiev a Európskej únie, ak spĺňa ňou stanovené podmienky, bez ohľadu na to, či sa jedná o primárne alebo sekundárne právo, teda aj vtedy, ak stretu práva Európskych spoločenstiev a Európskej únie a vnútroštátnej úpravy nedochádza, pretože vnútroštátna úprava je neúplná alebo rozporuplná.

Primát európskeho práva a vôľa úniového zákonodarcu je podľa názoru senátu 8 C obzvlášť významný v preskúmvanej veci, pretože oblasť poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel je regulovaná smernicami EÚ.

Smernice ako typové kategórie predpisov sekundárneho práva (na rozdiel od nedostatku ich priamej uplatniteľnosti voči fyzickým osobám a právnickým osobám v jednotlivých členských štátoch), sú podľa čl. 288 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie záväzné pre každý členský štát, ktorému sú určené, a to vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom sa voľba foriem a metód ponecháva vnútroštátnym orgánom.

Ostatne uvedené ustanovenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie teda zaväzuje členské štáty na taký výkon ich činností, ktorým sa zabezpečí dosiahnutie výsledku očakávaného smernicou. Tradičným prostriedkom dosiahnutia cieľa sledovaného smernicou je zmena právnej úpravy príslušným vnútroštátnym orgánom. Pre prípad, že tak príslušný vnútroštátny orgán neurobil alebo urobil v nedostatočnom rozsahu, vyvinula rozhodovacia prax SD teóriu priameho a nepriameho účinku smerníc. Keďže záväzná podstata smernice platí len vo vzťahu ku „každému členskému štátu, ktorému je určená“, nie však jednotlivcom (závery rozsudku SD vo veci Marshall - C-152/84), pri aplikácii smerníc vo vzťahu k jednotlivcom, prichádza do úvahy iba tzv. nepriamy účinok smerníc. Tak napr. rozhodnutie SD vo veci Marleasing SA - C-106/89, odvolávajúci sa aj na predjudikáciu vo veci Von Colson a Kamann - C-14/83, podľa ktorého pri aplikácii vnútroštátneho práva bez ohľadu na to, či aplikované ustanovenia boli schválené pred alebo po smernici, vnútroštátny súd povolaný na výklad vnútroštátneho práva je povinný interpretovať ho, nakoľko je to možné vo svetle dikcie (textu) a účelu smernice, aby sa dosiahol výsledok sledovaný smernicou, a tým sa zabezpečil súlad s tretím odsekom čl. 189 vtedy účinnej Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (teraz čl. 288 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie). SD vo veci Pfeiffer a ďalší - C-397/01 až 4033/01 k tomu ešte viac zdôraznil, že požiadavka výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Únie sa síce v prvom rade týka vnútroštátnych ustanovení prijatých na prebratie smernice, neobmedzuje sa však iba na výklad týchto ustanovení, ale vyžaduje, aby vnútroštátny súd vzal do úvahy vnútroštátne právo ako celok a posúdil, do akej miery ho možno použiť spôsobom, ktorý nevedie k výsledku, ktorý odporuje smernici (bod 115). Ak vnútroštátne právo umožňuje za určitých okolností s použitím vlastných výkladových metód vyložiť ustanovenie vnútroštátneho právneho predpisu tak, že bude možné vyhnúť sa rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo obmedziť oblasť pôsobnosti tohto ustanovenia na dosiahnutie tohto účelu a použiť ho len do tej miery, aby bolo súladné s danou normou, tak je vnútroštátny súd povinný použiť rovnaké metódy, aby sa dosiahol cieľ stanovený smernicou (bod 116).

Ako bolo vyššie uvedené, vnútroštátne súdy musia vnútroštátne právo v najväčšej možnej miere vykladať v zmysle znenia a účelu smernice, aby bol dosiahnutý výsledok, ku ktorému táto smernica smeruje (porovnaj napr. rozsudok SD z 25. apríla 2013, C-81/12, Asociația ACCEPT proti Consiliul National pentru Combaterea Discriminării, ods. 71). Vyžaduje sa, aby vnútroštátne súdy urobili všetko, čo je v ich právomoci, berúc do úvahy celé vnútroštátne právo a uplatniac ich výkladové metódy, s cieľom zaručiť úplnú účinnosť predmetnej smernice a dospieť k riešeniu, ktoré je v súlade s účelom sledovaným smernicou (porov. rozsudok SD z 24. januára 2012, C-282/10, Maribel Dominguez proti

Z rozsudku SD vo veci Simmenthal C-106/77 vyplýva, že vnútroštátny súd, ktorý v rámci svojej právomoci aplikuje ustanovenia práva Spoločenstva, je povinný zabezpečiť plný účinok týchto noriem a v prípade potreby z vlastnej úradnej moci neuplatní každé vnútroštátne ustanovenie, hoci by išlo o neskoršie ustanovenie, ktoré je v rozpore s právom spoločenstva bez toho, aby musel najprv žiadať alebo čakať na jeho zrušenie legislatívnou cestou alebo iným ústavným postupom. Z uvedeného vyplýva, že toto rozhodnutie SD zabezpečuje eurokonformný výklad vnútroštátneho právneho poriadku v rovine negatívnej, tzn. v podobe neuplatnenia každého vnútroštátneho ustanovenia, ktoré je v rozpore s právom spoločenstva. Z konštantnej judikatúry SD (napr. rozsudok z 26. februára 1986, Marshall C-152/84, rozsudok zo 14. júla 1994 vo veci Paola Faccini Dori, Recreb Srl C-91/92) vyplýva, že judikatúra o možnosti odvolávať sa na smernice proti štátnym subjektom je založená na záväznej povahe, ktorá je priznaná smernici právom Európskej únie a ktorá existuje iba vo vzťahu k členskému štátu, ktorému je určená. Cieľom tejto judikatúry je zabrániť tomu, aby nejaký štát mohol mať výhodu z jeho vlastného nesplnenia práva Spoločenstva. Bolo by totiž neprijateľné, aby sa štát, ktorému zákonodarca Spoločenstva pokladá prijať určité pravidlá na úpravu svojich vzťahov alebo vzťahov štátnych subjektov s jednotlivcami a priznať im prospech z určitých práv mohol odvolávať na nesplnenie svojich povinností s úmyslom odňať jednotlivcom výhody z týchto práv.

Možno tiež konštatovať, že povinnosť eurokonformného výkladu vnútroštátneho právneho poriadku členských štátov Európskej únie vyplynula už skôr aj z čl. 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii, ktorý zakotvuje tzv. zásadu lojálnej spolupráce Európskej únie a jej členských štátov. Zo záväzku lojálnej spolupráce totiž vyplýva povinnosť nositeľov verejnej moci (teda aj súdov) prijímať v rozsahu ich právomocí opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy na dosiahnutie predpokladaného cieľa smerníc.

Účelom smerníc týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel je zabezpečiť, aby predmetom poistného krytia bola akákoľvek škoda alebo ujma, ktorá vznikla v súvislosti s dopravnou nehodou a náhradu ktorej predpokladá vnútroštátne právo. Predmetom poistného krytia má byť podľa smerníc nepochybne aj nemajetková ujma spôsobená pozostalým po obeti dopravnej nehody. SD vo veci C-22/12 jasne a zrozumiteľne vyslovil: „Článok 3 ods. 1 smernice Rady 72/166/EHS z 24. apríla 1972 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú motorovými vozidlami a kontroly plnenia povinnosti poistení tejto zodpovednosti, článok 1 ods. 1 a 2 druhej smernice Rady 84/5/EHS z 30. decembra 1983 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel, zmenenej a doplnenej smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2005/14/ES z 11. mája 2005, a článok 1 prvý odsek tretej smernice Rady 90/232/EHS zo 14. mája 1990 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel sa majú vykladať v tom zmysle, že povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla má pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej“.

Pri odpovedi na relevantnú otázku, či vnútroštátne právo upravuje náhradu nemajetkovej ujmy na základe zodpovednosti poisteného za škodu, treba vychádzať z toho, že ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré upravujú náhradu škody pri nehodách spôsobených prevádzkou motorových vozidiel, nemôžu odňať smerniciam potrebný účinok a teda sloboda členských štátov určiť, aká škoda bude krytá a aké budú podmienky povinného poistenia, bola obmedzená druhou a treťou smernicou tým, že tieto smernice stanovili povinné krytie niektorých škôd a v určitých minimálnych sumách. Medzi škodami, ktoré musia byť kryté, sa v súlade s čl. 1 ods. 1 druhej smernice nachádza najmä ujma na zdraví. Pod pojem ujma na zdraví pritom patrí akákoľvek ujma, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v danom spore, ktorá bola spôsobená zásahom do osobnej integrity, čo zahŕňa tak fyzickú, ako aj psychickú traumu.

Vyššie uvedenému chápaniu pojmu škoda európskym normotvorcom treba podľa senátu 8 C prispôbiť aj v slovenskej civilistike stabilné materiálne chápanie škody. Pojem „zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel“ používaný v smerniciach treba podľa senátu 8 C vykladať čiastočne autonómne a zahrnúť do neho aj také nároky, ktoré národné právo výslovne nezaraďuje medzi nároky „na náhradu škody“ v prísnom slova zmysle, ak ich podstata je podobná, teda majú občianskoprávny charakter a vznikajú v dôsledku protiprávnej udalosti - dopravnej nehody. Túto požiadavku eurokonformného výkladu pojmu škoda nie je možné spochybniť ani tým, že ustanovenia zakladajúce právo pozostalých po obeti dopravnej nehody na náhrady nemajetkovej ujmy patria systematicky do tej časti Občianskeho zákonníka, ktorá sa týka zásahov do práva na ochranu osobnosti a ktorá je v zmysle tohto zákonníka nezávislá od časti týkajúcej sa zodpovednosti za škodu v pravom slova zmysle (bod 57 rozsudku SD vo veci C-22/12).

Senát 8 C sa odkláňa aj od názoru prezentovaného v oboch uvedených rozhodnutiach najvyššieho súdu, ktoré zdôrazňujú zásadnú pojmovú a obsahovú odlišnosť inštitútu škody a inštitútu nemajetkovej ujmy. Občiansky zákonník v samotnej šiestej časti (Zodpovednosť za škodu a bezdôvodné obohatenie) kladie škodu aj do polohy nemateriálnej. Dokazuje to § 444 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého pri škode na zdraví sa jednorazovo odškodňujú bolesti poškodeného a sťaženie jeho spoločenského uplatnenia. V tomto zmysle pojem škoda teda vykazuje aj nemateriálne znaky.

Odpoveď na otázku, či vnútroštátne právo upravuje náhradu nemajetkovej ujmy na základe zodpovednosti poisteného za škodu, podľa senátu 8 C naostatok (nepriamo, pretože inak ani tak urobiť nemohol) poskytuje aj samotný SD v bode 58 odôvodnenia svojho rozsudku vo veci C-22/12, keď uvádza: „Keďže totiž zodpovednosť poisteného, ktorá podľa vnútroštátneho súdu v tomto prípade vyplýva z § 11 a 13 českého Občianskeho zákonníka (slovenský Občiansky zákonník má rovnakú úpravu, poznámka senátu 8 C), vznikla na základe dopravnej nehody a mala občianskoprávnu povahu, nič nenasvedčuje, že na túto zodpovednosť sa nevzťahuje vnútroštátne hmotné právo zodpovednosti za škodu, na ktoré odkazujú uvedené smernice“.

K výkladu pojmu škoda treba dať ešte do pozornosti rozsudok SD aj v inej právnej veci C-63/09 (Axel Walz/Clickair S.A.), podľa ktorého: „Pojem „ujma“ tvoriaci podklad článku 22 ods. 2 Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu, uzavretý v Montreale 28. mája 1999, ktorý stanovuje obmedzenie zodpovednosti leteckého dopravcu za ujmu spôsobenú najmä stratou batožiny, sa má vykladať v tom zmysle, že zahŕňa tak majetkovú, ako aj nemajetkovú škodu“. Rovnako rozsudok SD z 10. decembra 2015 vo veci C-350/14 (Lazar proti Allianz SpA), podľa ktorého „Článok 4 ods. 1 nariadenia č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (RÍM II) sa má vykladať v tom zmysle, že ujma spojená s úmrtím osoby pri dopravnej nehode, ku ktorej došlo v členskom štáte súdu konajúceho vo veci a ktorú utrpeli rodinní príslušníci tejto osoby s bydliskom v inom členskom štáte, sa má kvalifikovať ako „nepriame následky“ tejto nehody v zmysle tohto ustanovenia“.

Podľa senátu 8 C vyššie uvedený výkladový postup pojmu škoda na zdraví a rešpektovanie súvislostí právnych inštitútov umožňujú taký záver, že je normatívne prípustná taká interpretácia § 4 ods. 2 písm. c/ zákona o zmluvnom poistení, podľa ktorej možno aj nemajetkovú ujmu podľa § 13 Občianskeho zákonníka zahrnúť pod škodu na zdraví.

Uvedený výklad nepovažuje senát 8 C za výklad contra legem (výklad proti doslovnému jazykovému zneniu zákona). Zákaz výkladu contra legem vyjadruje (výlučne) zákaz výkladu smernice v zrejmom rozpore so znením príslušného vnútroštátneho ustanovenia. Pojem „škoda na zdraví“ ale, ako to bolo vyššie uvedené, možno vyložiť extenzívne bez toho, aby pri súčasnom zachovaní cieľov a výsledku sledovaných smernicou došlo k popretiu jeho jazykového vyjadrenia. Taký výklad nesiahá za hranice najširšieho možného jazykového významu pojmu. Ak existuje potreba zabezpečenia konformity konkrétnej vnútroštátnej normy s úniou právom, je sudcovské vyplnenie „medzier“ (prostredníctvom extenzívneho výkladu), ktoré ostali po nesprávne transponovaných smerniciach, legitímne a súčasne

nevyhnutné.

SD v spojených veciach C-397/01 až C-403/01, v bode 116 svojho rozsudku vyslovil, že ak umožňuje vnútroštátne právo použitím vlastných metód výkladu vnútroštátne ustanovenie vykladať za určitých okolností tak, že bude možné vyhnúť sa rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo obmedziť oblasť pôsobnosti tohto ustanovenia na dosiahnutie tohto účelu a použiť ho len do tej miery, aby bolo v súlade s danou normou, tak je vnútroštátny súd povinný použiť rovnaké metódy, aby sa dosiahol cieľ sledovaný smernicou.

Naostatok, ak ústavný súd v uznesení z 11. októbra 2016 sp. zn. III. ÚS 666/2016-36 vydanom v inej obdobnej veci akceptoval rozšírenie pojmu „škoda na zdraví“ prostredníctvom eurokonformného výkladu použitého všeobecnými súdmi aj na náhradu nemajetkovej ujmy a nezistil žiaden dôvod na konštatovanie ústavnej arbitrárnosti, nemôže byť taký výklad rozporný so zákazom výkladu contra legem.

47. Na základe toho tak treba podľa názoru senátu 8 C uzavrieť, že ustanovenie § 4 ods. 2 písm. a/ zákona o povinnom zmluvnom poistení treba vyložiť tak, že poistenie zodpovednosti kryje (za splnenia ostatných podmienok v ods. 4) aj nároky pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka a pozostalí (ako poškodení) môžu tieto nároky v zmysle § 15 ods. 1 zákona o povinnom zmluvnom poistení uplatniť priamo proti poisťovateľovi, a to rovnako ako všetky ostatné nároky na náhradu škody. V prejednávanej veci žalobcovia majú nárok na náhradu nemajetkovej ujmy voči žalovanej 1/. Túto ujmu tak v zmysle § 4 ods. 2 a 4 zákona o povinnom zmluvnom poistení kryje poistenie zodpovednosti za škodu, takže žalovaná poisťovňa je povinná nahradiť žalobcom aj túto ujmu.

48. Keďže vyššie uvedené závery znamenajú odklon od právneho názoru vyjadreného v rozhodnutiach iných senátov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, senát 8 C Najvyššieho súdu Slovenskej republiky predkladá prejednávajúcu vec na prejednanie a rozhodnutie veľkému senátu najvyššieho súdu (§ 48 CSP).

49. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.